

TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHDA INNOVATSIYALARNING AHAMIYATI

**Ernazarov Narmet
Saparbayevich**

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti “Bank hisobi
va auditi” kafedrası dotsenti.
G-mail: narmet.saparbayevich1962@gmail.com*

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 24-mayda “Raqamli xizmatlar qamrovi va sifatini oshirish hamda soha, tarmoq va hududlarni raqamli transformatsiya qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida [1]”gi PQ-162-sonli Qarorlarini qabul qilinganligi raqamli bank xizmatlarining yangi tendensiyalari, xavf-xatarlar va ularni boshqarish strategiyalarini yaratadi. Ushbu qarorga asosan, moliyaviy xizmatlarning ommabopligini oshirish, banklarning hududlarga kirib borishini kengaytirish va barcha aholi punktlarida bir xil turdagi xizmatlar ko‘rsatilishini ta‘minlash bo‘yicha qo‘shimcha choralar ko‘rilishi belgilangan. Umuman olganda, raqamlashtirish tijorat banklarining raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi.

So‘nggi yillarda raqamli texnologiyalar moliyaviy sektorni tubdan o‘zgartirdi. Bank xizmatlarining raqamlashtirilishi tijorat banklari faoliyatida katta o‘zgarishlarga olib keldi va mijozlarga ko‘plab qulayliklar yaratdi. Raqamli depozit xizmatlari ana shunday o‘zgarishlarning muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, banklarning an‘anaviy xizmatlarini yanada tezroq, qulayroq va samaraliroq amalga oshirish imkonini bermoqda.

Banklar transformatsiyasi orqali aholi uchun, shu jumladan jismoniy va yuridik shaxslar uchun taqdim etiladigan moliyaviy mahsulotlar foydalanishga juda sodda va qulay shaklga kelishi kerak. Bunda IT texnologiyalarning keng yo‘lga qo‘yilishi bilan bir qatorda xodimlarning malakasidan tortib muomalasigacha o‘zgarishi, yangicha yondashuvlarga mos bo‘lishi juda muhimdir.

Aholining eng xilma-xil ehtiyojlarini qondirish uchun elektron to‘lovlarni amalga oshirish imkoniyati barcha tijorat banklari, fond birjalari, ko‘p funksiyali markazlar, uy-joy kommunal xizmatlari, davlat xizmatlari veb-sayti va boshqalar tomonidan faol reklama qilinmoqda, chunki bu tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish imkonini beradi hamda barcha subyektlarning tegishli xizmatlarning provayderlari va iste‘molchilari ularning o‘zlari virtual makonga izchil harakat qilmoqdalar. Butun dunyo bo‘ylab raqamli iqtisodiyotning jadal tug‘ilishi va rivojlanishi bozorning barcha ishtirokchilari o‘z faoliyati mazmuniga zarur tuzatishlar kiritishga shoshilinch

ehtiyojni belgilaydi. Tabiiyki, jamiyatning moddiy negizini shakllantirishning faol ishtirokchilaridan biri tijorat banklari ham chetda qolmadi.

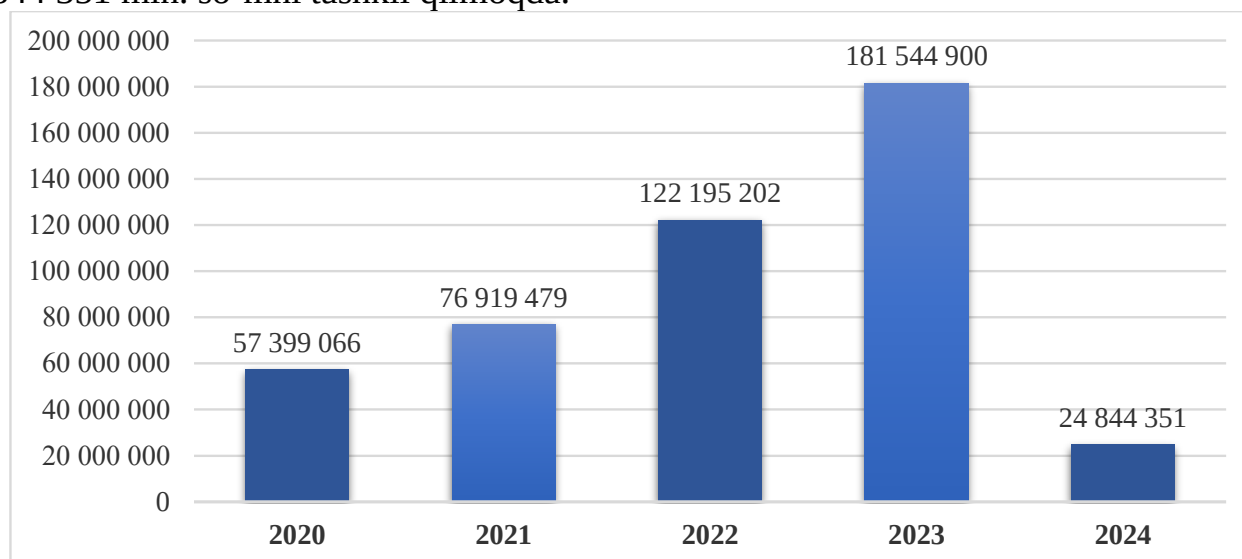
Mamlakatimizda ham bugungi kunda tijorat banklari tomonidan “Uzcard” hamda “Humo” to‘lov tizimlarining milliy valyutadagi bank kartalari muomalaga chiqarilib, ularning infratuzilmasi kengaytirib borilmoqda.

1-jadval

O‘zbekiston Respublikasida 2020-2024-yillar kesimida muomaladagi bank plastik kartalari, terminallar, bankomat va infokiosklar, to‘lov terminallari orqali tushgan tushumlar to‘g‘risida ma’lumot [2]

Yillar	Muomaladagi bank kartalari soni	O‘rnatilgan to‘lov terminallari soni	O‘rnatilgan bankomat va infokiosklar soni
2020	24 077 115	437 231	11 456
2021	25 207 659	434 971	12 710
2022	31 820 600	432 269	19 318
2023	41 359 507	429 182	24 036
2024	46 073 524	429 359	28 795

Yuqoridagi jadvalda O‘zbekiston Respublikasida 2020-2024-yillar kesimida muomaladagi bank plastik kartalari, terminallar, bankomat va infokiosklar, to‘lov terminallari orqali tushgan tushumlar to‘g‘risida ma’lumot keltirilgan bo‘lib, muomaladagi bank kartalari soni 2020-yilga nisbatan 46 073 524 bilan qariyb 2 barobarga oshganini ko‘rishimiz mumkin, shuningdek, o‘rnatilgan to‘lov terminallari soni 2024-yilning oktabr oyi holatiga ko‘ra 429 359 tani tashkil etmoqda, o‘rnatilgan bankomat va infokiosklar soni bo‘lsa 2024-yil holatiga ko‘ra 28 795 ta, to‘lov terminallari orqali tushgan tushumlar esa 2024-yilning yanvar oyi davomida 24 844 351 mln. so‘mni tashkil qilmoqda.

1-rasm. To‘lov terminallari orqali tushgan tushumlar 1-oy davomida (mln. so‘mda) [2]

Yuqoridagi raqamlar shundan darak beradiki, bank jadal rivojlanish va mijozga yo‘naltirilganlik tamoyili asosida taklif etayotgan sifatli xizmatlari mijozlar tomonidan

keng qabul qilinmoqda va bank mijozlari soni kundan kunga ortib bormoqda. Bu esa mamlakatimiz bank-moliya tizimida yangi raqamli bank tendensiyasi boshlanganligidan darak beradi. Shu sababli hozirda an'anaviy faoliyat yuritayotgan banklar ham raqamli bank xizmatlarini rivojlantirishga katta e'tibor qaratishlari zamon talabiga aylanib bormoqda.

Bir so'z bilan aytganda, tijorat banklarining o'zgarishi va raqamli bank tizimiga o'tish butun dunyo bo'ylab yangi axborot texnologiyalarining rivojlanishi va faol tarqalishiga javob bo'lib, raqamli texnologiyalar nafaqat mahsulotlar, balki kompaniyalarning ish sifati va daromadini yaxshilaydi.

Yuqoridagi tahlillarga ko'ra yirik banklarda yangiliklar (nou-xau) joriy etilishi qiyinchiliklar bilan amalga oshirilishi cababali, strategiya amalga oshirilishida ayrim chora-tadbirlarning tarmoq jadvalidan ortda qolishi qator muammolarni keltirib chiqaradi.

Xulosa o'rinda, shuni ta'kidlash lozimki bank tizimida, bankda innovasion texnologiyalarni joriy qilishi o'z imkoniyatlaridan kelib chiqib amalga oshirilishi kabi, yirik banklarda ushbu texnologiyalar va o'zgarishlar uchun yetarli resurslar mavjud bo'ladi, biroq aynan yirik banklarda yangiliklar (nou-xau) joriy etilishi qiyinchiliklar bilan amalga oshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 24-mayda "Raqamli xizmatlar qamrovi va sifatini oshirish hamda soha, tarmoq va hududlarni raqamli transformatsiya qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-162-sonli Qarori.

2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy veb sayti ma'lumotlari – www.cbu.uz